

ÜNİTE 2

İçerik ve Uygulama

TÜRKİYE - AVRUPA BİRLİĞİ GÜMRÜK BİRLİĞİ ULUSLARARASI EKONOMİK BÜTÜNLEŞME KURAMI ÇERÇEVESİNDE GÜMRÜK BİRLİĞİ

Uluslararası Ekonomik Bütünleşme, farklı ülkelerin bir bölgesel ekonomik grup oluşturacak şekilde bir araya gelmeleridir.

Bela Balassa Uluslararası Ekonomik bütünleşmeyi, “**bir süreç olarak, farklı ulusal devletlere ait ekonomik birimler arasındaki ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik önlemler alınması; bir durum olarak ise ulusal ekonomiler arasında ayrımcılığın olmaması**” şeklinde tanımlamaktadır.

Balassa'ya göre ekonomik bütünleşme farklı ekonomilerin gönüllü olarak karşılıklı bağımlılıklarını arttırdıkları bir süreçtir. Bu süreçte bütünleşmeler, en düşük dereceden en yüksek dereceye kadar, ticaretin serbestleştirilmesinden (**ticaretin bütünleşmesi**) başlayarak, üretim faktörlerinin dolaşımının serbestleştirilmesi (**faktör bütünleşmesi**), ulusal ekonomi politikalarının uyumlaştırılması (**politika bütünleşmesi**) ve bütün bu politikaların tamamen tekdüzeleştirilmesine (**tam bütünleşme**) kadar gidebilmektedir

Gümrük Birliği (GB), üye ülkeler tarafından karşılıklı ticaretleri üzerindeki gümrük tarifeleri, kotalar gibi her türlü engel veya kısıtlamaların kaldırıldığı ve üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesinin (OGT) uygulandığı bir bütünleşme biçimidir. GB, GATT tarafından çerçevesi çizilen ve izin verilen bölgesel bütünleşme modelleri içindedir.

Gümrük Birliğinin kurulması, **üye ülkelerdeki göreceli fiyat yapısını değiştirir ve bu değişimin etkisi üretim, tüketim ve ticaret akımları üzerinde görülür.** GB'ye üye ülkeler arasında herhangi bir ayrımcılığın ortaya çıkmasını önlemek amacıyla **ortak ticaret politikası ile ortak rekabet kurallarının** da geliştirilmesi gerekmektedir.

GÜMRÜK BİRLİĞİNİN EKONOMİK ETKİLERİ

Gümrük Birliği (GB) üye ülkeler arasındaki ticari engellerin kaldırılması, dünya ticaretinin serbestleşmesi ve küreselleşme yolunda atılan önemli bir adımdır. Gümrük Birliğinin üye ülke ekonomisi üzerindeki etkileri kısa dönemli (statik) etkiler ile orta ve uzun dönemli (dinamik) etkiler olarak incelenir.

Gümrük Birliğinin Kısa Dönemli Etkileri:

GB'nin statik etkileri, teknoloji ve ekonomik yapı değişmeksizin, Birlik içinde kaynakların yeniden dağılımı şeklinde ortaya çıkan etkileri içerir. **Statik etkiler, ticaret hadleri ve kaynak dağılımı etkilerinden oluşmaktadır.** **Kaynak dağılımı etkisi** ise **üretim ve tüketim etkisi** olarak ikiye ayrılır. **Üretim etkisi** de **ticaret yaratıcı etki** ve **ticaret saptırıcı etki** olarak iki şekilde görülür. **Kısa dönemli etkiler** altında **kamu gelirleri etkisi** ve **işlem maliyetleri etkisi** de incelenir,

Ticaret Yaratıcı Etki

GB öncesi gümrük vergilerinin yüksekliği nedeniyle ülkenin kendisinin ürettiği bir malı, GB'nin kurulması sonrasında kendisinden daha etkin (düşük maliyetle) üreten GB üyesi ülkeden ithal etmesidir. **Ticaret yaratıcı etki**, yüksek maliyetli yerli üretimin azalmasından (üretim kazancı) ve düşük fiyattan tüketici rantındaki artıştan (tüketim kazancı) oluşur.

Ticaret Saptırıcı Etki

GB öncesinde ithalat malın en ucuz üreticisinden yapılırken Birlik sonrası üçüncü ülke mallarına karşı konan ortak tarife sonucu bu ülkelerin mallarının pahalı hâle gelmesi, ticaretin Birlik içine kaymasına neden olur.

Ticaret saptırıcı etki, pahalı üretim yapan sektörler kaynağına aktarımına neden olur ve **refahı azaltır**. **Ticareti Birlik dışından Birlik içine kaydırıldığı için Birlik dışında kalan ülkelerle yapılan ticaret hacminde daralma olur**.

Tüketim Etkisi

Kaynak dağılımının yarattığı diğer bir etki ise tüketim etkisidir. Birlik içinde ucuza üreten ülkenin vatandaşlarının satın alma güçleri artacağından Birlik içi tüketim ve ithalat artacaktır.

Diğer Statik Etkiler

GB nedeniyle meydana gelecek değişimlerin yol açtığı diğer önemli kısa dönemli etki ise **ticaret hadleri** üzerinde görülür.

Ticaret Hadlerine Etkisi

Ticaret hadleri ihracat fiyatları ile ithalat fiyatlarının birbirine oranıdır. **Ticaret hadleri**, Birliğe üye ülkeler arasındaki iş bölümünün doğuracağı refah artışından her ülkenin alacağı payı belirler.

Gümrük Birliğinin kurulması verimlilik artışı sağlayarak üretimin artması ve maliyetlerin düşmesine, verimlilik artışı gelir artışına da neden olarak **ithal mallara karşı talebi de artırır**.

Kamu Gelirleri Etkisi

Birliğe üye ülkeler arasında tarifelerin sıfırlanması üye ülkelerin gümrük vergisi kaybını doğurur.

İşlem Maliyetleri Etkisi

Gümrüklerin birleşmesinden sonra tarife ve kotaların uygulanmaması nedeniyle **bürokratik engeller, gümrüklerde çalışan personel sayısı ve gümrükleme giderleri azalacaktır**. Bu gelişmeye bağlı olarak dış ticaret işlemleri daha kısa sürede gerçekleşecek ve dış ticaretle uğraşmanın zaman maliyeti de düşecektir.

Gümrük Birliğinin Orta ve Uzun Dönemli Etkileri: Dinamik Etkiler

GB'nin dinamik etkileri orta veya uzun dönemli olup verimlilik ile büyüme üzerinde görülür. Bu etkiler, ekonomik yapıda, orta ve uzun dönemde, üretim kapasitesinde, teknolojik yapıda ortaya çıkan değişimler nedeniyle görülür. **Dinamik etkileri kısaca, rekabet etkisi, ölçek ekonomileri etkisi, dışsal ekonomi etkisi, teknolojik ilerleme etkisi, yatırımları özendirme ve sermaye etkisi olarak tanımlayabiliriz**.

Dinamik etkileri önceden tahmin etmenin güçlüğü, ölçümlerinde göz önünde bulundurulması gereken değişkenlerin fazla olması ile bağlantılı bir durumdur. **Bu değişkenler üretim, tüketim, yatırım, dış ticaret, teknoloji seçimi, iç ve dış piyasa koşulları, vb. olarak sayılabilir**

Teknolojik İlerleme Etkisi

GB ile birlikte tarifelerin kaldırılması üye ülkeler için geniş bir pazar oluşur, işletmelerin büyümesinde araştırma ve geliştirme faaliyetlerine daha büyük fonlar ayrılmasına olanak vererek **teknolojik ilerleme etkisi** yapar.

Ölçek Ekonomileri Etkisi

Firmaların GB sonrası daha büyük bir pazara yönelmesi sonucu **büyümleri, faktör maliyetlerinin düşmesi, verimlilik ve üretimin artması** sonucu ortaya çıkar. Ürün kalitesinde iyileşme sağlar ve refah ve gelir düzeyinde olumlu etki yapar.

Dışsal Ekonomiler Etkisi

Bir üreticinin kendi faaliyetlerinin dışında herhangi bir maliyete katlanmadan başka ekonomik faaliyetler sonucu birtakım yararlar sağlanmasına dışsal ekonomiler adı verilmektedir. GB sonrası piyasanın büyümesi; faktör arzının genişlemesi, nitelikli iş gücünün

sağlanması, teknolojinin gelişimi ve yaygınlaşması sonucu ortaya çıkan dışsal ekonomiler etkisi, tüm firma ve sanayilerin yararlanabileceği olumlu bir ortam sağlayabilecektir.

Yatırımları Özendirici Etki

Ölçek ekonomilerinden yararlanılması, belirsizliklerin azalması ve yoğunlaşan rekabet, verimliliği artıracak ve yatırımları özendirici etki yapacaktır. **Birlik içi pazarın büyümesi, sermayenin daha verimli olan üye ülkelere yönelmesine neden olurken Birlik dışı sermayeyi de Birlik içine yönlendirir.**

GÜMRÜK BİRLİĞİNİN EN BAŞARILI ÖRNEĞİ AVRUPA BİRLİĞİ

Uluslararası ekonomik bütünleşmeler açısından gümrük birlikleri, serbest ticaret bölgeleri kadar olmasa da en sık görülen bütünleşme türlerinden biridir. **1789 yılında ABD’de 13 eyaletin gümrük tarifelerini kaldırması, Avusturya’nın 1775 yılında kendi içindeki ticaretten alınan vergileri sıfırlaması, 1834’te Zollverein adı verilen Alman Gümrük Birliği, bu ülkelerin bütünleşmeleri yolunda önemli bir rol oynamıştır.**

Belçika, Hollanda, Lüksemburg 1932 yılında Benelüks olarak bilinen bölgesel bütünleşmeyi oluşturmuşlar ve 1944 yılında aralarında gümrük birliği anlaşması imzalamışlardır. Tüm bu örneklerle rağmen **gümrük birliğinin en başarılı örneğini AB gerçekleştirmiştir.**

AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİ VE GÜMRÜK BİRLİĞİ

İkinci Dünya Savaşı sonrası Batı Avrupa ülkeleri arasında öncelikle ekonomik, daha sonra da politik ve savunma alanlarında işbirliğine gitme gereksinimi görülmüştür. **İlk olarak 1951 Paris Sözleşmesiyle Fransa, Almanya, Belçika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg arasında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kurulmuştur.** Bu deneme başka alanlarda da ekonomik bütünleşmeyi yönlendirmiş ve **25 Mart 1957 tarihinde imzalanan Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve atom enerjisinin barışçıl amaçlarla kullanımını öngören EURATOM kurulmuştur. 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren Roma Antlaşması** üye ülkeler arasında tek pazarı hedeflemiş ve bunu gerçekleştirmek için de ilk adım olarak gümrük birliğini öngörmüştür.

Bu öncelik, gümrük ve eş etkili vergilerin kaldırılması, dış dünyaya ortak bir gümrük tarifesi uygulayarak üye ülkeler arasında ticareti engelleyen her türlü sınırlamanın kaldırılması ve Ortak Dış Ticaret Politikasının belirli bir takvim içinde gerçekleşmesini gerektirmiştir. Topluluğun OGT uygulaması başlangıçta tüm üyelerin dışa karşı uyguladıkları gümrük tarifelerinin aritmetik ortalamalarının alınarak birbirine yaklaştırılmasına dayanmıştır. **1 Temmuz 1968’de Gümrük Birliği yürürlüğe girmiştir.**

DÜNYADAN GÜMRÜK BİRLİĞİ ÖRNEKLERİ

küresel sistemde çeşitli gümrük birliği girişimleri bulunmaktadır. Bunlardan birkaç örnek; **Andean Topluluğu 1988, Doğu Afrika Topluluğu 2005, Beyaz Rusya, Kazakistan ve Rusya Gümrük Birliği 2010, AB-Andora 1991, AB-San Marino 2002, AB - Türkiye 1996, Güney Afrika Gümrük Birliği 1910, İsviçre-Lihtenştayn 1924.**

TÜRKİYE - AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE GÜMRÜK BİRLİĞİ

1959 yılında AET’ye katılmak için başvuran Türkiye ile AET arasında Türkiye’yi AET’ye “ortak üye” yapan, taraflar arasında bir gümrük birliğine dayanan ve ileride tam üyeliği öngören **Ortaklık Anlaşması 12 Eylül 1963 yılında Ankara’da imzalanmıştır.**

Ankara Antlaşması olarak bilinen Ortaklık Antlaşması’nın **2. maddesinde şöyle belirtilmiştir: "1. Anlaşma nın amacı, Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının çalıştırılma seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak, Taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir.**

2. Yukarıdaki fıkrada belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi için 3, 4 re 5. maddelerde gösterilen şartlara ve usullere göre bir gümrük birliğinin gittikçe gelişen şekilde kurulması öngörülmüştür”.

Madde 10'un ikinci kısmında Gümrük Birliği tanımlanmıştır. “**Topluluk üyesi Devletlerle Türkiye arasında, ithalâtta olduğu gibi ihracatta gümrük vergileri ve eşit etkili resimlerin ve miktar kısıtlamalarının, milli üretime, Anlaşmanın hedeflerine aykırı bir koruma sağlamayı gözetken eşit etkili başka her türlü tedbirin yasaklanmasını; Türkiye'nin üçüncü memleketlerle ilişkilerinde Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi'nin kabulünü ve Toplulukça dış ticaret konusunda uygulanan sair mevzuata yaklaşmayı kapsar.**”

Antlaşma hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem olmak üzere üç dönemi öngörmüştür. 5 yıl olarak öngörülen hazırlık döneminde taraflar arasındaki ekonomik farklılıkların azaltılması amaçlanmıştır. Geçiş Dönemi'nin amacı ise karşılıklı ve dengeli yükümlülükler üstlenerek gümrük birliğini sağlamak ve Türkiye'nin ekonomi politikalarını Topluluğun ekonomi politikalarına yaklaştırmaktır.

Geçiş Dönemi'nin tamamlanmasını izleyen dönem “Son Dönem”dir. Ankara Anlaşması, son dönem ile ilgili bir süre saptamamış, bunu madde 28 ile taraflara bırakmıştır. Madde 28 “**Anlaşma'nın işleyişi, Topluluğu kuran Antlaşma'dan doğan yükümlerin tümünün Türkiye'ye üstlenebileceğini gösterdiğinde, Akit Taraflar, Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını incelerler” demektedir.**

Katma Protokol'ün 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmesiyle toplam 22 yıl sürecek olan “Geçiş Dönemi”, diğer bir ifadeyle Gümrük Birliği süreci başlamıştır.

AB **Geçiş Dönemi'nin** hukuken yürürlüğe girmesinden önce, 1971 yılından itibaren, tek taraflı olarak, bazı petrol ve tekstil ürünleri dışında Türkiye'den ithal ettiği tüm sanayi mallarına uyguladığı gümrük vergileri ve miktar kısıtlamalarını sıfırlamıştır. Türkiye'nin AB kaynaklı sanayi ürünlerinde **gümrük vergilerini 12 ve 22 yıllık listeler dâhilinde** kademeli olarak azaltarak sıfırlaması ve Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi'ne uyum sağlaması öngörülmüş ve böylece Gümrük Birliği'nin fiilen yürürlüğe girmesi için 22 yıllık bir süre tanınmıştır.

MİKTAR KISITLAMALARININ KALDIRILMASI

Türkiye ile Topluluk arasında tam bir gümrük birliğinin kurulabilmesi için gümrük vergileri gibi miktar kısıtlamalarının da kaldırılması gereklidir. Türkiye Katma Protokol ile Topluluktan yapacağı **sanayi malları ithalatı üzerindeki kota veya eş etkili tedbir şeklindeki miktar kısıtlamalarının 22 yıllık geçiş dönemi sonuna kadar tedricen kaldırmayı üstlenmiştir. Bu yükümlülük, Katma Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihte, 1967 yılında Topluluktan yaptığı ithalatın ancak %35'i için geçerli olacak ve konsolide liberasyon oranı 1976, 1981, 1986 ve 1991 yılında sırasıyla %40, 45, 60 ve 80'e yükseltilecek, 1995 yılında da Topluluk çıkışlı ithalata %100 liberasyon uygulanacaktı. Topluluk ise Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesinden önce ipek böceği kozası ve ham ipek dışında Türk sanayi ürünlerine uyguladığı bütün kotaları kaldırmıştır.**

Protokol'ün 36-40'inci maddelerinde **kişilerin serbest dolaşımının** Ankara Anlaşması'nın 12'inci maddesinde yer alan ilkelere uygun şekilde Anlaşma'nın yürürlüğe girmesinden sonra **12. yılın sonu ile 22. yılın sonu** arasında kademeli olarak gerçekleştirileceği belirtilmektedir.

Türkiye, Katma Protokolün 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmesiyle Topluluk ithalatında uyguladığı gümrük vergilerini indirmeye başlamıştır.

TÜRKİYE YÜKÜMLÜLÜKLERİNİ NEDEN YERİNE GETİREMEDİ?

Geçiş dönemi takvimi, **iki petrol krizi ve 1970'li yılların ortalarında gerçekleşen küresel durgunluk sebebiyle alt üst olmuştu. İlk hayal kırıklığı, Petrol Krizinden hemen sonra Avrupa'da artan işsizlik oranlarının Türkiye'den yapılan işçi alimini etkilemesi ile yaşanmıştır. Türkiye'nin tekstil ürünleri ihracatına konulan kotalar da ilişkileri gerginleştiren bir başka faktör olmuştur.**

Petrol krizleri sonrası ödemeler dengesi sorunu ile boğuşan Türkiye Ortaklık Anlaşması hükümlerinin gözden geçirilmesi için bir plan sunarak, ekonomisini canlandırmak için bir

yardım paketi istemiştir. **Birlikten olumlu bir yanıt alamaması üzerine Katma Protokol'ün 60. maddesine dayanarak 25 Aralık 1976'da tek yanlı bir kararla tüm yükümlülüklerini dondurmıştır.** 12 Eylül 1980 askerî darbesinin ardından **ilişkiler 22 Ocak 1982 tarihinde Birlik tarafından da resmen askıya alınmıştır.**

İlişkilerin normalleşmesi 1984 yerel seçimleri sonrası gerçekleşmiş ve Ortaklık Konseyi ilk kez 1986 yılında toplanabilmiştir. 1 Aralık 1986'da Topluluk, Türkiye'nin Katma Protokol hükümlerinden doğan iş gücünün serbest dolaşım hakkının yürürlüğe girmesini durdurmuştur.

1980'lerde Türkiye'nin dışa açılma politikasına yönelmesiyle birlikte AB'ye üyelik önem kazanmış ve Türkiye 14 Nisan 1987 tarihinde, Ankara Anlaşması'nda öngörülen dönemlerin tamamlanmasını beklemeden, Roma Antlaşması madde 237, AKÇT Antlaşması'nın 98. ve EURATOM Antlaşması'nın 205. maddelerine dayanarak üyelik başvurusunda bulunmuştur. AB, bu başvuru ile ilgili görüşünü 18 Aralık 1989'da açıklamış, hem kendi iç Pazar bütünleşmesini tamamlamadan Topluluğun yeni bir üyeyi kabul edemeyeceğini belirtmiş hem de Türkiye'nin, Topluluğa katılmaya **ehil olmakla birlikte, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesi gerektiğini ifade etmiştir.**

GÜMRÜK BİRLİĞİ: 6 MART 1995 KARARI

AB ile 1996 yılından itibaren yürürlüğe giren Gümrük Birliği'nin hukuki temelleri Ankara Anlaşması ve Katma Protokol'e dayanmaktadır. Ortaklık Konseyinin 6 Mart 1995 tarihinde yapılan 36. toplantısında alınan "Gümrük Birliği Kararı" Gümrük Birliğinin son döneminin uygulamaya konulmasına ilişkin koşulları belirlemektedir. **Avrupa Parlamentosu da 23 Kasım 1995'te 1/95 Sayılı AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı'nı onaylayarak GB'nin yolunu açmıştır.**

GÜMRÜK BİRLİĞİNİN KAPSAMI

Türkiye-AB Gümrük Birliği, sanayi ürünlerini ve işlenmiş tarım ürünlerini kapsamaktadır Türkiye, AB'den gelen sanayi ürünlerine yönelik tüm gümrük vergilerini ve eş etkili tedbirlerini ortadan kaldırmış, miktar kısıtlamalarına da son verilmiştir. **Üçüncü ülkelerden ithal edilen ürünler için ise AB'nin Ortak Dış Tarifesi uygulamaya başlanmış, hassas olarak nitelendirilen ürünler konusunda 5 yıllık bir geçiş dönemi öngörmüştür.**

Tarım ürünlerinin serbest dolaşımı için Türkiye'nin Topluluğun Ortak Tarım Politikasına uyumu 22 yıllık sürenin ötesinde ek bir süreç içinde sağlanması öngörülmüştür.

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'na dahil olan ürünler ise 1 Ağustos 1996 tarihinde yürürlüğe girmiş olan bir serbest ticaret anlaşması yoluyla işlem görmektedir.

TİCARET POLİTİKASI VE ORTAK GÜMRÜK TARİFESİ

Türkiye, GB'nin işleyişi ile doğrudan ilgili alanlardaki AB Mevzuatını ve bu mevzuatta zaman içinde yapılacak değişiklikleri kendi mevzuatına aktarma yükümlülüğü altına girmiştir. Bu çerçevede, **Ortak Ticaret Politikasına ilişkin düzenlemelerin yanı sıra dampingli veya sübvansiyonlu ithalata karşı koruma, tekstil ithalatına ilişkin otonom düzenlemeler, dâhilde ve hariçte işleme rejimleri de AB ile uyumlu hâle getirilmiştir.** Ayrıca, her iki tarafın pazarları arasında bütünleşmenin sağlanabilmesi için diğer alanlarda da uyumlaştırmaya gidilmiştir. Bunlar **Ticarette Teknik Engellerin Kaldırılması** (Teknik mevzuat ve standartların uyumlaştırılması), **Rekabet hukuku düzenlemeleri, Fikri ve Sınai Mülkiyetin Korunması** **Düzenlemeleri, kamu alımları, devlet yardımları ve ticari nitelikli devlet tekelleri** gibi alanlardır.

Sonuç olarak, AB ile olan GB, tipik bir gümrük birliğinin ötesine geçmiştir. Bu şekliyle "**Gümrük Birliği Artı**" kavramı olarak adlandırılmaktadır.

TOPLULUĞUN TERCİHLİ REJİMLERİNİN TÜRKİYE TARAFINDAN ÜSTLENİLMESİ

Topluluğa üçüncü ülkelerden tercihli rejimle giren ürünlerin Türkiye'ye ithalatında, bu mallarla ilgili önemli bir trafik sapması gözlenmişse ve Türkiye'de ödenecek vergi

Toplulukta uygulanan vergiden **en az yüzde 5 puan daha fazlaysa**, Topluluk telafi edici vergi uygulayacaktır.

Ortaklık Konseyi Kararının hükümlerine rağmen, 1982 yılında AB ve Türk ihracatçıları arasında **tekstil sektörünü kapsayan bir gönüllü kısıtlama anlaşması imzalanmıştır**. Türk hükümeti yalnızca anlaşmanın denetlenmesi konusunda işbirliğini taahhüt etmiştir. Benzer bir anlaşma 1986 yılında AB ile Türk giyim ihracatçıları arasında da imzalanmıştır.

TÜRKİYE - AB GÜMRÜK BİRLİĞİNİN ORGANLARI

GB'nin oluşumu ile birlikte Türkiye ve Topluluk arasında, GB'ye ilişkin yeni bir kurumsal işbirliği geliştirilmesi gerekmiş, bu çerçevede bazı özel komiteler oluşturulmuştur. Bunlar **Gümrük İşbirliği Komitesi** ve **Gümrük Birliği Ortak Komitesidir**. Bu komitelerle ilgili bilgi aşağıda verilmektedir.

Gümrük İşbirliği Komitesi

İlk toplantısını 28.10.1979 tarihinde gerçekleştiren ve 12.11.1982 tarihinde yaptığı 9'uncu toplantısından sonra **10 yıl süre ile toplanamayan** Komite, 3 Aralık 1992 tarihinde gerçekleştirdiği 10'uncu toplantısından itibaren düzenli işlemiş ve gümrük birliğinin tamamlanması sürecinde gümrüklerle ilgili teknik hususları ele alarak Ortaklık Konseyine önemli ölçüde yardım sağlamıştır.

Gümrük Birliği Ortak Komitesi

Ortaklık Konseyi, gümrük birliğinin işleyişiyle doğrudan ilgili alanlarda (ortak ticaret politikası, ortak rekabet politikası, gümrük mevzuatı vb.), Türk mevzuatının Topluluk mevzuatıyla sürekli uyumu ilkesini getirmiş ve bu ilkeyi hayata geçirmek için de "Gümrük Birliği Ortak Komitesi" adı altında yeni bir organ tesis etmiştir.

Ortaklık Konseyi, Türkiye-AB ortaklığının **en yetkili organı** olup **temel görevi**, **Ankara Antlaşması'nın uygulanmasını sağlamaktır**. Ortaklık Konseyi GB kapsamında **karar alma, tavsiye ve inceleme yetkileriyle donatılmıştır**. Ortaklık Konseyi Türk Hükümeti temsilcilerinden ve AET Konseyi ile Komisyonu ve üye ülke hükümetlerinin temsilcilerinden oluşmaktadır. Ortaklık Konseyi Başkanlığı, altışar aylık süreler için Türkiye ile Topluluk temsilcilerinden biri tarafından, sıra ile yürütülür. Konsey, kararlarını oybirliği ile alır. **Karma Parlamento Komisyonu**, Ortaklığın "**demokratik**" denetim organıdır. Ortaklık Konseyince hazırlanan yıllık faaliyet raporlarını inceler ve ortaklığa ilişkin konularda tavsiyelerde bulunur.

GÜMRÜK BİRLİĞİ ÖNCESİ VE SONRASI MALİ İŞBİRLİĞİ

GB'nin yol açacağı yeni rekabet ortamına Türk sanayi sektörünün uyum sağlaması, Türkiye ve AB pazarı arasında altyapı bağlantısının geliştirilmesi ve taraflar arasındaki gelişmişlik farkının azaltılması amacıyla **Topluluk Türkiye'ye 5 yıllık süre içinde 2 milyar 246 milyon Euro** mali yardım sağlamayı üstlenmiştir.

GÜMRÜK BİRLİĞİ: AB KARŞITLARI İÇİN BİR GÜNAH KEÇİSİ Mİ?

Türkiye açısından GB ikinci dönemin bitmesi AB üyeliğine giden yolun son aşamasını başlatmıştır.

GB zamanlaması **Türk ekonomisi açısından çok doğru bir dönem olmamıştır**. 5 Nisan 1994 ekonomik krizini takiben yaşanan devalüasyonlar, 1997 Asya ve 1998 Rusya krizleri, Mart 1998 sonrası Türkiye ekonomisinde yaşanan ciddi durgunluk, 1999 deprem felaketi, 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik ve mali krizlerinden kaynaklanan tüm sorunlar, ekonomiyi olumsuz etkilemiştir.

12-13 Aralık 2002 tarihlerinde gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi'nde, **Aralık 2004'te yapılacak Zirve'de Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini karşıladığına karar verilmesi hâlinde, üyelik müzakerelerinin gecikmeksizin başlatılması kararlaştırılmıştır**.

GÜMRÜK BİRLİĞİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Türkiye, Birlik üyesi olmadan ve gerekli fonları almadan GB'ye girmiş tek ülkedir.

2002 sonrası uygulanan **maliye politikaları ve yapısal reformların** da dönüşümü hızlandırmasıyla **Türkiye Euro'ya geçiş koşulu olan Maastricht kriterlerini** bile karşılamıştır.

Gümrük Birliğinin Statik Etkileri: Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri

Ankara Antlaşması öncesi 1963 yılında Türkiye'nin Toplulukla olan ticareti toplam ihracatının % 38'ini ve toplam ithalatının % 28,5'ini oluşturmaktadır.

1995 yılında ise AB'nin ithalat içindeki payı % 47,2 iken ihracat içindeki payı % 51,2 olmuştur. Ticaret hacmi 1963 yılında 336 milyon \$ iken 1995 yılında 28 milyar \$'a yükselmiştir.

Türkiye çevre ülkeler ile ticareti kolaylaştıran coğrafi konumu nedeniyle AB odaklı ticarete yeni üye ülkelerin çoğundan daha az bağımlı görünmektedir. GB kapsamında üstlenilen tek taraflı yükümlülüklerin üçüncü ülke pazarlarına girme konusunda Türkiye önünde birçok durumda engel oluşturmalarına rağmen, Ortak Gümrük Tarifesi nedeniyle AB yerine düşük maliyetli üçüncü ülkelerden yapılan ithalatın giderek artması, GB'nin ticaret saptırıcı etkisinin azaltılmasında önemli bir etken olmuştur

Türkiye'nin AB'den gerçekleştirdiği ithalatta ara mallarının ağırlıklı yer tutması ise ithalatın Türk sanayine yönelik girdi sağlayan yapısını ortaya koymaktadır.

İhracatın ana mal gruplarına göre dağılımına baktığımızda Türkiye'nin yatırım malları ihracatının arttığı, ara malları ihracatında bir miktar artış olduğu ve tüketim malları ihracatında kademeli bir düşüş yaşandığı gözlenmiştir.

Ortak Ticaret Politikası ile Uyumun Yarattığı Etkiler

Türkiye GB ile Avrupa Birliği'nin Ortak Gümrük Tarifesi ve Ticaret Politikasını da benimsemekle yükümlüdür. Üçüncü ülkelere yapılan ithalatı düzenleme ve sınırlamaya ilişkin kurallara dair uyum çalışmaları kapsamında, **1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla Türkiye tekstil ve hazır giyim ürünlerinde AB'nin uyguladığı miktar kısıtlamaları ve gözetim önlemlerine benzer önlemler almaya başlamış, önlemlerin çoğu AB ile paralel olarak 2005 yılında kaldırılmıştır.**

Ortak gümrük tarifesi uygulaması, Türkiye'yi de kendi pazarını AB'nin tercihli erişim izni verdiği bu ülkelere açmak zorunda bırakmaktadır. **AB'nin ticari politikalarında yapılan değişiklikler Türkiye'ye danışılmadan hayata geçirilmektedir. Karar alma mekanizması içinde yer almayan Türkiye AB'nin üçüncü ülkelerle yaptığı anlaşmalarda söz sahibi değildir.**

Doğrudan Yabancı Yatırım Etkisi

Ticaret ve yatırım, Türkiye'nin AB ile olan ilişkilerindeki iki önemli faktör olmuştur. AB'nin önceki genişleme deneyimlerine dayanılarak, GB'nin tamamlanmasının Avrupalı şirketler tarafından Türkiye'ye yapılacak olan doğrudan yabancı yatırımları (DYY) tetikleyeceği beklenmekteydi. Ancak beklentilerin aksine, **bürokrasi, makroekonomik istikrarsızlık, düşük iş gücü verimliliği ve yüksek enerji maliyeti gibi nedenlerle yabancı yatırım gelmemiştir. 2001 yılında yürürlüğe koyulan Uluslararası Tahkim Yasası ve 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu ile Türkiye'de yabancı sermaye için daha güvenli bir ortam yaratılmıştır.**

Kamu Gelirleri Etkisi

GB öncesi Türkiye'de ithalattan alınan **gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonu**, GB ile kaldırılmış ve üçüncü ülkelere karşı ortak tarife uygulanmıştır.

İşlem Maliyetine Etkisi

Gümrük Birliğinin işlem maliyetlerini azaltıcı etkisi vardır. Türkiye'de bu durum görülmüşse de rakamsal bir hesaplama rastlanmamıştır.

Gümrük Birliğinin Dinamik Etkileri:

Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etki

GB'nin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi ancak uzun dönemde ölçülür. 1990'lı yılların ikinci yarısında Türk ekonomisinin büyümesindeki dalgalanmalar GB'nin etkisinden ziyade, Türkiye'nin ve küresel sistemin yaşadığı makroekonomik ve finansal krizlerle ilgiliydi.

GB'nin yürürlüğe girdiği 1996 yılında GSMH artış hızı % 7,1 gerçekleşmiştir. Ancak bu hızlı büyüme performansı ilerleyen yıllarda devam ettirilememiş, 1998'de % 3,9'a gerilemiş; **1999 yılında deprem, 2001 yılında da kriz nedeniyle önemli ölçüde küçülme yaşanmıştır. 2002 sonrasında ise ekonominin istikrarına yönelik reform programı nedeniyle büyüme rakamı genelde pozitif seyretmiştir**

Tam üyelik müzakerelerinde en kolay geçileceği düşünülen GB faslı, maalesef, AB tarafından Türkiye'ye ilişkin olarak 11 Aralık 2006 tarihinde kabul edilen kararda yer verilen 8 fasıldan biridir. Bu karara göre, Kıbrıs'ta kayıtlı veya son kalkış noktası Kıbrıs olan gemilerin ve uçakların taşıdığı eşyanın serbest dolaşımına dair kısıtlamalara devam ettiği sürece Türkiye, bu Fasıla ilişkin müktesebatı tam olarak uygulayabilecek bir durumda olmayacaktır.

1-Aşağıdakilerden hangisi Bela Balassa'ya göre ekonomik bütünleşme sürecinin aşamalarından değildir?

- a) Ticaret bütünleşmesi
- b) Faktör bütünleşmesi
- c) İşgücü bütünleşmesi
- d) Politika bütünleşmesi
- e) Tam bütünleşme

2-Aşağıdakilerden hangisi Gümrük Birliği'nin kısa dönemli (statik) etkilerinden biridir?

- a) Ticaret yaratıcı etki
- b) Ticaret Saptırıcı etki
- c) İşlem maliyetleri etkisi
- d) Kamu gelirleri etkisi
- e) Yukarıdakilerin hepsi

3-Aşağıdakilerden hangisi Gümrük Birliği'nin orta ve uzun dönemli (dinamik) etkilerinden biri değildir?

- a) Teknolojik ilerleme etkisi
- b) Tüketim etkisi
- c) Dışsal ekonomiler etkisi
- d) Ölçek ekonomileri etkisi
- e) Yatırımları özendirici etki

4-Aşağıdaki ülkelerden hangisi 1951 Paris Sözleşmesi ile kurulan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu'nun kurucu üyeleri arasında yer almamaktadır?

- a. Lüksemburg
- b. Belçika
- c. İngiltere
- d. Almanya
- e. İtalya

5-Aşağıdaki örneklerden hangisi gümrük birliği değildir?

- a) Doğu Afrika Topluluğu
- b) Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA)
- c) Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA)
- d) Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN)
- e) Andean Topluluğu

6. Ekonomik bütünleşme aşamalarından biri olan gümrük birliği aşağıdaki uygulamalardan hangisini içermez?

- a. Üçüncü ülkelere karşı ortak gümrük tarifesi
- b. Üye ülkeler arasında kotaların kaldırılması
- c. Kişilerin serbest dolaşımı
- d. Üye ülkeler arasında ticaret politikasının uyumlaştırılması
- e. Üye ülkeler arasında gümrük tarifelerinin kaldırılması

7. Türkiye AET'ye hangi yılda başvuruda bulunmuştur?

- a. 1973
- b. 2005
- c. 1959
- d. 1999
- e. 1951

8-Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin Gümrük Birliği çerçevesinde yükümlülüklerini yerine getirememesinin en önemli nedenidir?

- a) Türkiye'nin tarımda rekabet sorunu yaşaması
- b) Türkiye'nin AET ile olan ilişkileri sonlandırmak istemesi
- c) Topluluğun diğer gelişmekte olan ülkelere verdiği ticari imtiyazların genişletilmesi
- d) Türkiye'nin tekstil ürünleri ihracatına konulan kotalar
- e) 1970'lerde Türk ekonomisinin içinde olduğu olumsuz koşullar

9- Türkiye-AB Gümrük Birliği hangi ürünleri kapsamaktadır?

- a) Tarım ürünleri
- b) El halıları
- c) Yaş meyve ve sebze
- d) Tekstil ürünleri
- e) Sanayi ve işlenmiş tarım ürünleri

10- Aşağıdakilerden hangisi Gümrük Birliği'nin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerinden biri değildir?

- a) Türkiye'nin AB pazarındaki payının artması
- b) Türkiye'nin pazarında AB'nin rekabet gücünün azalması
- c) AB'nin Üçüncü ülkelerle akdettiği Serbest Ticaret Anlaşmalarına Türkiye'nin uyumu
- d) Türk sanayi ürünlerinin rekabet gücünün artması
- e) Ekonomik mevzuatın modernizasyonunun gerçekleşmesi

CEVAPLAR : 1 C – 2 E -- 3 B - 4 C - 5 C - 6 C - 7 C 8 E - 9 E - 10 B